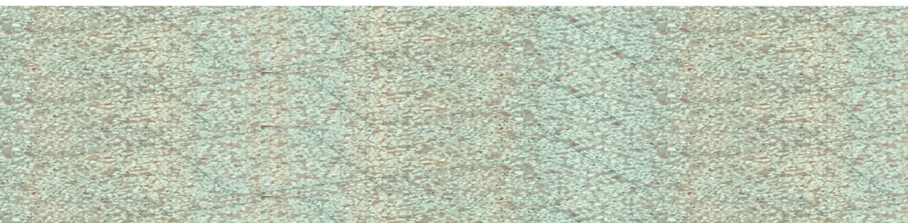

KYPROS

Rita Dahl

KYPROS

© Rita Dahl, 2020
Graafinen suunnittelu Ville Hytönen
Kuvat Rita Dahl

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-2650-1

KYPROS

Rita Dahl

Tekijä kiittää Sysmän kaupungin ja Nuoren Voiman Liiton Villa Sarkiaa, Nihil Interitin ja Arte Studio Ginestrelleä Villa Assisia kirjoitusrauhasta sekä Taiteen keskustoimikuntaa ja Alfred Kordelinin rahastoa työedellytysten helpottamisesta.

Sisällys

Alkusanat 7

Faktoja ja historiaa 13

Maa ja ilmasto 13

Maantiede 16

Hallinto 17

Talous ja raha 20

Rikollisuus ja turvallisuus 25

Liikenne 25

Puhelin, posti, internet 26

Sairaalat 27

Kieli 27

Historia 28

Itsenäinen Kypros 42

Jälleenyhdistyminen tavoitteena 47

Kypros Euroopan Unionissa 49

Ruokakulttuuri 52

Ruokaohjeita 58

Afelia 58

Pourgouri Pilaf 59

Moussaka 60

Unescon maailmanperintökohteet 63

Politiikka 63

Matkoja ja elämyksiä 67

Saapumisia 67

Maahan ja maassa 69

Larnaka 71

Kaupungilla 71

Liikenneyhteydet Larnakassa 78

Majoitus 79

Ravintolat 84

Huvituksia 96

Arkeologiset nähtävyydet 96

Larnakan festivaalit 101

Larnakan lähellä 103

- Pyla ja Kiti 103
- Liikenneyhteydet 111
- Majoitus 112

Nikosia 113

- Majoitus 123*
- Ravintolat 126*
- Museot, kirkot ja muut nähtävyydet 142
- Nikosian lähellä 151
- Nähtävyydet 151

Pafos 157

- Majoitus 166*
- Nähtävyydet 175
- Ravintolat 176*

Pafoksen lähellä 183

- Kouklia 183
- Episkopi 185

Limassol 191

- Limassolin festivaalit 201
- Nähtävyydet Limassolin ympäristössä 203
- Ravintolat 210

Pohjois-Kypros 215**Famagusta 218**

- Bungalowit ja apartamentohotellit 219*
- Kahvilat 220*

Famagustan lähellä 223**Kyrenia 225**

- Kyproslaisuus ja kypriotismi 228
- Hotellit Girnessä ja lähikylissä 231
- Lomakylät 244*
- Bungalowit 244*
- Hotelliasunnot 247*

Güzelyrt (kreikaksi Morfou) 249**Lefke 255****Näkökulmia 279**

- Kypros – Euroopan veroparatiisi? 281
- Maahanmuutto monikulttuuriseen Kyprokseen 297

ALKUSANAT

Nikosia on Euroopan viimeisiä jaettuja pääkaupunkeja. Eteläosan asukkaat saavat jokaisessa illansuussa muistutuksen pohjoisen läsnäolosta, kun vastapäiselle kukkulalle syttyvät valaistun Turkin-lipun ääriviivat. ”Virallinen” Kypros ei voi unohtaa pohjoista.

Mikäli Kyproksen turismia virallisesti edistävästä turismiorganisaatiosta riippuisi, yksikään ihminen ei matkustaisi Pohjois-Kyprokseen. Se on heille terra non grata, terroristien ja laittoman valtion tyyssija, joka ei yksinkertaisesti ole olemassa matkatoimiston väelle.

Turismiorganisaatio palvelee paikoin erinomaisesti, mutta yhdestäkään toimistosta ei löydy Pohjois-Kypros-aiheisia esitteitä. Joskus ei voisi kuvitella saavansa tyylympää vastaanottoa. Pohjoisen ja etelän yhdistäviä kartoja voi löytää vain turkinpuoleisesta Nikosiasta taksikuskeilta, kirjakaupoista tai turismitoimistoista.

Kyproksen turismiorganisaatio ja kansainvälinen yhteisö noudattavat Kyproksen virallista linjaa: pohjoisosa ei täytä valtion tunnusmerkkejä siksi, että Turkki miehitti saaren pohjoisosan laittomasti. Kypros katkaisi poliittiset suhteet pohjoiseen. Turkiksi alueen nimi on Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. Kyproksen strategisesti erinomainen sijainti itäisellä Välimerellä lähellä Israelia, Irania ja muita keskeisiä arabivaltioita on tehnyt siitä kiinnostavan myös Venäjän, Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian kaltaisten suurvaltojen silmissä.

Vuonna 1974 Turkki miehitti Pohjois-Kyproksen, jonne jäivät pohjoisessa maata tai asunnon omistaneiden eteläkyproslaisten ja ulkomaalaisten maat ja asunnot. Entiset omistajat eivät luultavasti koskaan unohda nostalgialla kullattua Famagustaa ja Kyreniaa. Kreikankyproslaisten myyttisen menetetyin Karjalan palasen Famagustan perään haikkailaan edelleen. Muistot eivät hälvännä sitä tosiasiaa, että myös turkkilaisilta jäi maita Etelä-Kyproksen puolelle.

YK tuli saarelle vartioimaan niin sanottua vihreää linjaa eikä se ole poistunut jakautuneesta maasta vieläkkään. Synkimpien – tosin realististen - arvioiden mukaan YK:n joukot eivät tule poistumaan saarelta koskaan. Vaikka vihreä linja kulkee läpi koko saaren, sen läsnäolon näkee parhaiten pääkaupungissa Nikosiassa, missä sotilaat partioivat puskuri-vyöhykettä neljässä eri kohdassa.

Ledran palatsi on eräs tunnetuimmista rajanylityspaikoista, jonka läheisyydessä voi nähdä vilauksen Nikosian entisestä suuruudesta. Alue on täynnä puoliksi purkukelpoisia siirtomaarakennuksia ja brittihallinnon jälkeensä jättämiä eri alojen tuomioistuimia. Britit ovat osanneet aina suojella etujaan siirtomaissaankin.

YK:n sotilaat ovat asettuneet upeaan beigenväriiseen, itämaistyylliseen entisen viiden tähden hotelliin. Rakennus on ympäröity piikkilangalla ja kylteillä, joissa kielletään kuvaaminen alueella, kuten kaikkialla rajavyöhykkeellä YK:n, Kreikan- ja Turkin sotilasalueilla.

Kreikankyproslaisten pelko ja viha Pohjois-Kyproksen laittomasti miehittäneitä turkkilaisia kohtaan on edelleen suuri, vaikka yksikkään maailman maa ei ole tunnustanut Pohjois-Kyproksen turkkilaista tasavaltaa virallisesti.

Vihamieliset asenteet elävät jopa nuorissa ja siirtyvät helposti sukupolvelta toiselle. Joskus historian traumojen läpikäyminen on hidasta, aikaa vievää tai kokonaan mahdotonta. Meilläkin kansalaissodan vihollisuudet ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle ja perinnöksi saamaansa on vielä vaikeampi kyseenalaistaa.

Vaikka etelä ja pohjoinen eroavat kulttuurisesti suuresti toisistaan, arvot ja asenteet vaikuttavat yllättävän samanlaisilta Kyproksen pohjois- ja eteläosassa. Larnakan tai Nikosian äkkirikastuneet kulkevat kalliissa merkkivaatteissa, huppeat merkkilaukut kainalossa ja autonä heillä on BMW. Trendikahveja nauttivien uusrikkaiden määrä häikäisee silmiä Kyproksen suurissa kaupungeissa.

Ovatko kaikki onnistuneet näin erinomaisesti omaisuutensa kartuttamisessa? Ani harva suomalainen saavuttaa koskaan tällaista huolettomuutta, joka niin monelle kyproslaiselle on täyttä todellisuutta. Voivatko kaikki omistaa upean kartanomaisen omakotitalon ja hulppean auton, vaikka he ovat tavallista työssäkäyvää keskiluokkaa? Mikä on off shore-yritysten tai verosuunnittelun osuus omaisuuden nopeassa kartuttamisessa

Kyprokselta löytyy konsulttiyrityksiä, jotka avustavat avoimesti verosuunnittelussa, eli laillistetussa veronkierrossa. Yritykset mainostavat Kyproksen etuja muihin Euroopan maihin nähden. Maa tarjoaa häpeilemättä veroparatiisipalveluita, joita monet globaalista demokratiasta, epätasaisesta tulonjaosta ja Euroopan velkakriisistä huolestuneet tutkija-aktivistit vastustavat. Maailman rikkaimman prosentin ja muun väestön välinen epäsuhta on suunnaton ja mahdoton kuroa umpeen.

Vauraus on läsnä erityisesti Etelä-Kyproksen suurkaupungeissa. Raharikkaat tai yritykset ovat rakentaneet melkein kaikkiin virallisen Kyproksen neljään suurimpaan kaupunkiin hulppeita liikerakennuksia ja puolivalmiita rakennuksia, jotka odottavat vuokralaisia ja elämää. Vaikuttaa siltä, että uusille tai puolivalmiille rakennuksille ei tule mitään käyttöä. Millaista hyötyä niiden rakentamisesta on saatu?

Äkkivaikutelma on, että monille raha ja sen nopea ansaitseminen on kaikkein tärkeintä. Hintakontrollin melkein täydellinen puuttuminen joillakin aloilla edesauttaa tavoitteeseen pääsemistä. Kauppatavaroilla ei ole mitään hintakattoa erityisesti lomapaikkakunnilla, joissa ihmiset eivät vieraile normaalisti. Euroopan Unionin karhunkoura ei ulotu kyproslaisiin ruokakauppoihin tai kioskeihin saakka. Niissä hinnat ovat villin lännen kaltaisia, säännöstelemättömiä ja täysin vapaita. Lisäksi kulutuskulttuuri vaikuttaa juurtuneen erinomaisen tiukasti Etelä-Kyprokselle, jossa kansalaisilla on merkittävästi kulutusvoimaa.

Tarinoiden aarreaitta

Matkallani kuulen monen suusta tarinoita vuoden 1974 jälkeisestä Kyproksesta ja ihmisistä, jotka menettivät niin suuren osan itsestään, elämästään, menneisyydestään sekä omaisuudestaan, lähtivät maastaan Lähi-Itään tai muualle, tekivät ahkerasti töitä, palasivat kotiin rikkaina ja huolettomina. Vaihtoehtoinen tarina on, että he perivät maata vanhemmiltaan, sen arvo nousi huimasti ja heistä tuli miljonäärejä tai että he tekivät viisaita sijoituksia off-shore-yhtiöihin.

Muitakin tarinoita on, mutta yhteistä niille on päättyminen menestykseen.

Epäilenkö aiheesta vai onko syy pohdintoihin minussa, joka yleensä epäilen maita, joissa kakku on päältä liian kauris? Kauneuden taakse on pakko kätkeytyä kauheutta. En ole ensimmäinen analyttinen länsimaalaiskirjailija tekemässä johtopäätelmiä näkemästään. Jörn Donner kiersi maapalloa 1960-luvulla hankkien materiaalia sodanjälkeisestä tilasta toipuvaa maailmaa, pohjoista ja etelää, länsi- ja kehitysmaita tutkistelevaan Maailmankirjaansa. Päätelmät purkautuivat tarkkoina antropologisina tai yhteiskunnallisina mutta myös aitoina rotubiologisina huomioina, joiden kärki kohdistuu etelän rotujen heikompiin ominaisuuksiin. Onneksi matkakirjallisuus on edistynyt Donnerin ajoista.

Nousukasmaisuuksien esillä monen kaupungin infrastruktuureissa, sillä arkkitehtonista kokonaisuutta on turha odottaa: on lasisia ja metallisia nykyaikaisia korkeita rakennuksia, joista useimmat ovat tyhjillään tai myynnissä, puoliksi rakennettuja taloja, varastomaisia hökkelöitä, repsottavia puurakennuksia tai isolla muovipressulla suojattuja katukahviloita, jotka tuovat mieleen Afrikan, Aasian tai Latinalaisen Amerikan kolmannet maat.

Kypros on ensi näkemältä monella tavalla länsi- ja kehitysmaan väliin sijoittuva maa, josta ulkomaiset ja kotimaiset sijoittajat ja muut rikolliset pusertavat taloudellisen hyödyn irti jättäen jälkeensä raadellun ja hyväksikäytetyn maan. Identiteetin häilyvyys koskee paitsi Kyprosta, myös kyproslaisia.

Heikko identiteetti ei rasita niin paljon nuorempaa sukupolvea, jotka ovat omaksuneet amerikkalaisen kulutusajattelun

lisäksi keinotekoisine ihanteineen. Vanhemmat ihmiset kamppailevat edelleen heikon identiteetin kanssa etsien vaikutteita niin länsi- kuin itämaista, uskonnoista, taiteesta ja laajemmista ideologioista. Kyproslaiset muovautuvat ja kehittyvät jatkuvasti saapumatta kenties koskaan tarkasti minnekään. Sama kohtalo on Kyproksella maana.

Tämä suolajärvi sijaitsee lähellä Lefkeä. Sen syntytarina on ikävä ja liittyy teollisuuden ympäristöjätteisiin.

FAKTOJA JA HISTORIAA

Maa ja ilmasto

Kypros on pinta-alaltaan 9 250 neliökilometriä ja siellä on vain 800 000 asukasta. Se sijaitsee Turkista etelään ja on itäisen Välimeren suurin saari. Tarun mukaan Kyproksella syntyi rakkauden ja kauneuden jumala Afrodite. Afrodite on läsnä monessa eri ilmansuunnassa: Petra tou Romiou –saarinyppylä on jäänyt mereen tarun mukaan rakastajaansa Theseusta takaa ajaneen Afroditeen heitettyä se siihen, Akamasin niemimaalla Afroditeen kylvyissä rakkauden biseksuaalisena pidetty jumalatar pelehti rakastajiensa kanssa. Koukliassa ovat nähtävillä Afroditeen pyhätön maalliset jäännökset ja hänen erilaisia versioita hänen kulttikivistään.

Saarella on välimerellinen ilmasto eli kuivat, kuumat ja sateiset kesät ja kylmät ja kosteat talvet. Kesä on toukokuusta lokakuuhun ja talvi lokakuusta maaliskuun puoleenväliin. Näitä erottaa lyhyt syksy ja kevät jyrkkine sääntuoksineen. Talvella Kyproksella on melko säännöllisiä matalapaineen alueita, jotka tuovat epävakaata säätä muutaman päivän ajaksi. Lämpimien kuukausien sademäärä ei vaikuta vesivaroihin tai maanviljelyyn ja syksyn ja talven vesisateiden määrä, joista maanviljely ja veden tarjonta riippuvat, ovat melko ennustamattomia.

Kypros ei ole ollut ainoastaan kulttuurien kohtauspaikka. Siitä ovat olleet kiinnostuneita myös valloittajat sen strategisen sijainnin vuoksi. Kyproksen sijainti on tehnyt siitä keskeisen kiistakohteen ja Aasian, Euroopan ja Afrikan välillä.

Moninaiset kulttuuriset vaikutteet näkyvät kulttuurihistorian väestössä, joka on turkkilaisten, kreikkalaisten ja afrikkalaisten jälkeläisiä. Kreikkalaisia osuus väestöstä on 77 prosenttia, turkkilaisten 18 prosenttia, maroniittien ja armenialaisten prosentin verran ja muuntaustaisten osuus on neljä prosenttia.

Kyproksella on myös pitkälle ulottuva kulttuurihistoria. Saarella on peräti kymmenen Unescon maailmanperintölis-talle päätynttä bysanttilaista kirkkoa. Lisäksi saarelta löytyy jäänteitä roomalaisista teattereista ja huviloista, bysanttisista luostareista, valloittajien linnoista sekä esihistoriallisista asumuksista. Kyproksella on myös hyvin säilynyttä neoliittisen ajan asutusta ja keskiaikaisia kirkkoja.

Rakkauden jumalan Afroditeen saarelta on tarun mukaan levinnyt myös kristinusko: apostoli Paavalin ja kyproslaisen Barnabaan ensimmäinen lähetystyötehtävä sijoittui Kyprokselle. Siksi Kyproksella on lukematon määrä uskonnollisia muistomerkkejä ja pyhiä miehiä. Heistä saari on saanut nimen ”Pyhimysten saari”.

Kyproksen sitruuna- ja viinitarhat ja oliivilehdot viettelevät puoleensa. Viini- ja ruokakierroksilla voi tutustua vuorenrinteiden vanhoihin kyliin ja niiden asukkaisiin. Suolajärvellä voi tarkkailla luontoa. Rantoja löytyy moneen eri tarkoitukseen: itärannikolla on hienot valkoiset hiekkarannat ja turkoosit vedet, etelärannikon pitkät, tasaiset rannat sopivat hyvin kävelyretkiin tai lenkkeilyyn ja länsirannikon syrjäiset poukammat houkuttelevat pidempään ajanviettoon.

Saarella ei ole kuin neljä suurta kaupunkia: pääkaupunki Nikosia saaren keskiosassa, Larnaka, suomalaistenkin tuntema turistikeskus Limassol ja Pafos eteläosassa. Nikosian muurin sisäpuolella sijaitsee vanha kaupunki, jonka ulkopuolella

alkaa kansainvälinen kaupunki. Limassolissa tuotetaan viiniä ja harrastetaan kaikkea sitä, mitä turistikeskuksessa on tapana harrastaa. Larnakassa on pyhiinvaelluskohteita sekä kristityille että islaminuskoisille. Unescon suojelukohteeksi valitussa Pafoksessa on runsain määrin aitoa historiaa.

Kypros on ollut Euroopan unionin jäsen vuodesta 2004 lähtien, mutta jäsenyys ei näy hintakontrollina. Maan hintataso laukkaa villisti kuin varsa laukkaa keväisellä laiturmelalla. Unioni ei ole kiinnittänyt asiaan huomiota. Turismi, vaatetusteollisuus ja käsityöläisyys ovat saaren asukkaiden tärkeimpiä elinkeinoja. Kudonnaiset, saviastiat ja kuparitavara ovat käsityöläisten myyntituotteita.

Pegeiassa sijaitsevalle Coray Bay –rannalle pääsee autolla, linja-autolla, polkupyörällä tai bussilla. Cape Grekon länsirannalla sijaitseva Kermian ranta on 350 metrin pituinen hieno hiekkaranta. Rannalla vuokrataan vesi- ja rantaurheiluvälineitä ja rantavahdit päivystävät klo 10-18. Tännekin pääsee autolla, polkupyörällä, moottoripyörällä, kävellen. Konnoksen ranta neljä kilometriä Agia Napasta itään erottaa Agia Napan ja Paralimnin toisistaan. Tällä rannalla ei ole aaltoja lainkaan ja rantavahdit päivystävät klo 10-18. Paramlinissä sijaitsevalla Vrisin rannalla voi harrastaa ennen kaikkea vesiuurheilua.

Lähteitä:

<http://www.visitcyprus.com/wps/portal>

<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5376.htm>

Maantiede

Kyprosta pidetään osana Länsi-Eurooppaa tai Lähi-Itää, ja se sijaitsee itäisellä Välimerellä 95 kilometrin päässä Syyriasta, 75 kilometrin päässä Turkin etelärannikosta ja 325 kilometrin päässä Egyptistä. Saarta hallitsevat Troodoksen ja Kyrenian vuoristot, joiden välissä sijaitsee Mesaorin tasanko. Troodoksen vuoret levittäytyvät noin puoleen saaren etelä- ja länsiosien pinta-alasta. Kyrenia ulottuu pohjoiselle rannikolle. Se ei ole yhtä korkea eikä laaja kuin Troodoksen vuoristo. Kyproksen vuoristot ovat samansuuntaisia Turkin Taurus-vuoristojen kanssa. Saarta ympäröivät alangot. Troodos-vuoristo ulottuu Pomokselta lounaisessa Larnakan salmelle idässä ja siellä vuorten koostumus on sulaa, vulkaanista kiveä.

Kyrenia koostuu kapeasta kalkkikiviharjusta, joka nousee yllättäen tasangolta. Sen itäinen laajennus liittyy Karpassin niemimaan reunavuoristoon. Kyrenian korkeimmatkin vuoristot ovat korkeintaan puolet Troodoksen korkeimmista huipuista. Kyprokselle mahtuu laaja valikoima erilaista kasvillisuutta, muun muassa havumetsiä ja leveälehtisiä puita, kuten seetriä ja tammia. Muinainen Kypros oli metsän peitossa ja Troodoksella ja Kyrenialla kasvaa edelleen huomattava määrä metsiä alhaisemmissa korkeuksissa. Noin 17 prosenttia Kyproksesta on luokiteltu metsämaaksi. Siellä, missä ei ole metsää, on kultatammia, oliivipuita.

Vuosisatoja jatkunut metsien häviäminen on vaikuttanut vakavasti saaren kuivatusjärjestelmään ja tehnyt ympäristöstä veden saannista vaikeaa. Troodos-vuoriston jokiverkosto virtaa kaikkiin suuntiin, mutta saaren joet pysyvät kuivina kesäkuukausien aikana. Tämän seurauksena saarel-

Bysanttilaisten kirkkojen, roomalaisten teattereiden, viinitilojen ja nousukasmaisten kaupunkien Kypros on ristiriitoja täynnä. Se on rakkauden jumala Afroditeen saari, jota jakaa turkkilaisten ja kreikkalaisten pitkäaikainen kiista YK-sotilaineen ja piikkilankoineen. Mutta se on myös hyväsydämisten vanhusten, elämästä innostuneiden nuorukaisten ja rakkauden saari.

Kuva: Britta Rehder

Rita Dahl (s. 1971) on kirjailija ja kääntäjä, joka on julkaissut 20 teosta: runoja, lyhytproosaa, tietokirjoja. Dahl on myös portugalinkieliseen runouteen erikoistunut kääntäjä, joka on toimittanut ja suomentanut ensimmäisen portugalilaisen nykyrunouden antologian *Maailman syrjällä* (Palladium-kirjat 2017) Hän on koulutukseltaan VTM, FM, medianomi (YAMK) ja ammatillinen opettaja.